

SAKARYA EKONOMİK
VE SOSYAL
ARAŞTIRMALAR
MERKEZİ (SESAM)

EKONOMİK
ARAŞTIRMALAR
RAPORU

NİSAN 2020 - 1

SAKARYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİNİN GENEL BÜTÇE VERGİ GELİRLERİNDEN ALDIĞI PAYIN ARTTIRILMASINA YÖNELİK ÇALIŞMA RAPORU

DR. HAKAN YAVUZ
(SESAM MÜDÜR YARDIMCISI)

DR. M. ÇAĞLAR ÖZDEMİR
(SESAM MÜDÜRÜ)

Bu raporun Büyükşehir Belediyeleri için değerli bir araç olacağını ve kanundan kaynaklanan mağduriyetin ortadan kaldırılması için alternatif önerileri de içeren bir kaynak olacağını temenni ediyoruz.

ÖZET

Türkiye’de uzun yıllardan beri belediyelerin mali özerkliğinin güçlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Nüfus artışı, kentleşme, sosyal refah artışı ve birçok faktör, belediyelerden beklentileri arttırmaktadır. Beklentilerin etkin ve verimli bir şekilde yerine getirilmesi büyük oranda belediyelerin yeterli geliri elde edip edememesine bağlıdır. Ülkemizde belediye gelirleri genel olarak; vergi gelirleri, teşebbüs ve mülkiyet gelirleri, alınan bağış ve yardımlar, faizler, paylar ve cezalar, sermaye gelirleri, alacaklardan tahsilatlar, özel bütçe ve merkezi idare vergi gelirlerinden alınan paylardan oluşur. 2018 yılı tüm belediyelerin bütçe gelirleri içinde merkezi idare vergi gelirlerinin payı %59.1’dir (<https://muhasibat.hmb.gov.tr> (a)).

Bu pay ülkemizde belediyelerin temel kamu hizmetlerini yerine getirmede merkezi idareye olan bağılıklarının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Bu bağılılık belediyelerin mali açıdan özerk bir şekilde hareket etmesini sınırlandırmaktadır. Öte yandan, belediyelerin merkezi idare vergi gelirlerinden aldıkları payın yeterli olmadığı da sıklıkla dile getirilmektedir. Bu nedenle birçok belediye kendisine başka gelir kaynakları yaratmak zorunda kalmaktadır.

Merkezi idare vergi gelirlerinden alınan payın dağıtımı büyükşehir olup olmamaya göre değişmektedir. Konumuz Sakarya ili olduğu için bu raporda büyükşehir belediyelerinin aldıkları paylar üzerinden Sakarya ilinin vergisel anlamda mevzuattan kaynaklanan mağduriyeti değerlendirilmiş ve alternatif öneriler geliştirilmiştir.

Raporun amacı; Sakarya Büyükşehir Belediyesinin mevzuattan kaynaklanan ve merkezi idare vergi gelirlerinden oldukça az pay almasına neden olan durumun tespitini yapmak ve ortaya çıkan mağduriyetin telafi edilmesi için alternatif öneriler geliştirmektir.

Raporun önemi; Raporda önerilen mevzuat değişikliklerinden herhangi birinin yapılması halinde, Sakarya Büyükşehir Belediyesinin merkezi idare vergi gelirlerinden alacağı pay artacağı için belediye daha etkin yerel kamu hizmeti üretme imkânına sahip olabilir. Ayrıca bu değişiklik belediyenin mali özerkliğini de güçlendirebilir. Bu raporda söz konusu muhtemel katkıların ifade edilmesi raporun önemli taraflarındandır.

Raporun varsayımları; Raporun temel varsayımı; Sakarya Büyükşehir Belediyesinin merkezi idare vergi gelirlerinden alması gereken payın oldukça altında olduğunun önemli bir mağduriyete yol açtığıının belirtilmesidir. Diğer varsayımlar ise; söz konusu payın arttırılması halinde belediyenin yerel hizmet üretme kapasitesinin, mali özerkliğinin ve vatandaşların belediye hizmetlerinden memnuniyetinin artabileceğinin ifade edilmesidir.

Raporun Planı

Belediyelerin Merkezi İdare Vergi
Gelirlerinden Aldıkları Payın Dağıtımına
İlişkin Yasal Mevzuatın Gelişimi

IV

Büyükşehir Belediyeleri İtibariyle Mevcut Durum

VI

Sakarya Büyükşehir Belediyesinin Mağduriyetinin
Giderilmesine Yönelik Geliştirilen Öneriler

VIII

Beklenen Faydalar

XIV

Belediyelerin Merkezi İdare Vergi Gelirlerinden Aldıkları Payın Dağıtımına İlişkin Yasal Mevzuatın Gelişimi

---

Tarihsel süreçte belediyelerin genel bütçe gelirlerinden aldıkları paylara ilişkin 5 önemli kanuni düzenleme yapılmıştır;

1. 2380 Sayılı Kanuna Göre (1981); Büyükşehir belediyelerinin kendi sınırları içinde toplanan GBVG'nin %5'inin %75'i doğrudan verginin toplandığı büyükşehir belediyesine, geri kalan %25'i ise nüfus esasına göre dağıtılmaktaydı.

2. 3004 Sayılı Kanuna Göre (1984); Bir önceki kanunda %5 olarak dağıtılan pay bu kanunla %10.30'a çıkarılmıştır.

3. 3239 Sayılı Kanuna Göre (1985); 3004 sayılı kanunda %10.30 olarak öngörülen pay bu kanunda %9.25'e indirilmiştir. Ancak genellikle belediyeler uygulamada %9.25'in altında pay almışlardır.

4. 5779 Sayılı Kanuna Göre (2008); Aslında 2380 sayılı kanun 2008 yılındaki 5779 sayılı kanuna kadar yürürlükte kalmıştır. 3004 ve 3239 sayılı kanunlarla 2380 sayılı kanunda değişiklikler yapılmıştır. 2380 sayılı kanun 5779 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinden sonra yürürlükten kaldırılmıştır. 5779 sayılı kanuna göre; il sınırları içinden elde edilen vergi gelirlerinin %5'inin %70'i doğrudan vergi hasılatının yapıldığı büyükşehir belediyesine, geri kalan %30'u ise nüfus esasına göre dağıtılmaktaydı.

Yürürlükteki Kanun;

5. 6360 Sayılı Kanuna Göre (RG: 2012, Yürürlük Tarihi: 2014); İl sınırları içindeki vergi gelirlerinin %6'sının %60'ı doğrudan vergi hasılatının yapıldığı büyükşehir belediyesine, geri kalan %40'ının %70'i nüfus esasına, %30'u ise yüzölçümü esasına göre dağıtılmaktadır.

Önemli Not;

Yürürlükte olan 6360 sayılı Kanundan da görüldüğü gibi, bir büyükşehir belediyesinin GBVG'den (Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden) fazla pay alabilmesinin yolu; **il sınırları içinde toplanan vergi hasılatını arttırmaktır.**

Söz konusu vergiler merkezi yönetimce o il sınırları içinde elde edilen vergi gelirlerinden oluşmaktadır. Buna belediyelerin doğrudan topladığı vergiler eklenmemektedir.

Son olarak 6360 sayılı kanunda da belirtildiği üzere aktarılan %6'lık pay, vergi gelirleri toplamından vergi iadeleri düşüldükten sonra kalan **net tutar** üzerinden hesaplanır. Yani %6'lık kısmın dağıtımında ilde toplanan vergi

hasılatının net tutarı dikkate alınmaktadır.

Dolayısıyla toplanan vergi gelirleri ile vergi iade tutarları arasındaki fark açıldıkça büyükşehir belediyelerine aktarılan pay da artmaktadır.

Aksine aradaki fark küçüldükçe aktarılan pay da azalmaktadır. Eğer fark negatif ise (yani vergi iadesi, ilde merkezi yönetimce toplanan vergi hasılatından fazla ise) o zaman %60'lık paydan ilgili büyükşehir belediyesi herhangi bir gelir elde edememektedir.

Sakarya Büyükşehir Belediyesi'nin mağduriyeti tam da bu noktada yaşanmaktadır. Çünkü aradaki fark Sakarya ili için özellikle son yıllardan ya negatiftir ya da oldukça azdır.

Büyükşehirler İtibariyle Mevcut Durum

Muhasebat Genel Müdürlüğü verilerine göre, Sakarya İlinde 2019 yılında 2.302.187 Bin TL vergi tahakkuk etmiştir. Tahakkuk eden verginin ise sadece 344.493 Bin TL'si tahsil edilmiştir. ***Dolayısıyla tahakkuk eden verginin tahsilata oranı %14.96 gibi oldukça düşük bir oran çıkmaktadır.***

Ancak durum böyle değildir. Çünkü tahsil eden vergilerden vergi iade payı düşüldükten sonra net tahsilat üzerinden tahakkuk-tahsilat oranı hesaplanmıştır. Söz konusu oran 2018'de %20.89, 2017'de %32.04, 2016'da %48.84 ve 2015'de ise %58.98 olarak gerçekleşmiştir.

Dolayısıyla yıllar itibariyle tahakkuk/tahsilat oranı düşmektedir. Hâlbuki Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) verilerine göre durum hiç de böyle değildir. Çünkü GİB'e 2018 yılında Sakarya'da genel bütçe vergi gelirleri brüt tahakkuk/brüt tahsilat oranı %65.74'dür. Bu oran 2017'de %66.43, 2016'da %63.62, ve 2015'de ise %69.59 olarak gerçekleşmiştir (<https://muhasebat.hmb.gov.tr> (b), <https://www.gib.gov.tr>).

GİB verileri Sakarya ilinde vergi tahakkuk/tahsilat oranının genellikle %60'ın üzerinde olduğunu göstermektedir. Bu nedenle bu verilerin daha gerçekçi olduğu söylenebilir. Aksi halde Sakarya ilinin vergi uyumunun çok düşük olduğu şeklinde bir kanaat oluşuyor ki bu durum Sakarya ilinin prestiji açısından bir kayıp olarak Kabul edilebilir.

Ancak şunu belirtmek gerekir ki Sakarya GİB verilerine göre Türkiye'de tahakkuk/tahsilat oranında 2018 yılı itibariyle 64. sırada yer almaktadır. Dolayısıyla 2018 yılında gerçekleşen %65.74'lük oranın da düşük olduğu söylenebilir.

Aşağıdaki tabloda 2019 yılında 30 Büyükşehir'in Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri Tahsilatının kümülatif olarak dağılımı gösterilmektedir. Tablonun Sakarya ili açısından en önemli tarafı; diğer birçok ile göre alması gerekenden daha az pay almasıdır.

Tablo 1: 2019 Yılı Aralık Ayı İller Bazında Merkezi Yönetim Bütçe Gelirlerinin Tahsilatı (Kümülatif)

	Merkezi Bütçe	Genel Bütçe	Vergi Gelirleri	Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	Alınan Bağış ve Yardımlar	Faizler, Paylar ve Cezalar	Sermaye Gelirleri	Özel Bütçe
Adana	6.182.039	5.960.430	5.235.940	155.101	888	555.621	12.880	221.609
Ankara	93.552.543	76.886.024	70.498.947	1.763.172	2.869	4.465.538	155.498	10.003.837
Antalya	12.290.937	11.991.828	9.413.986	1.063.127	46.282	1.212.396	256.037	299.109
Aydın	2.712.437	2.582.475	2.087.479	90.499	321	395.146	9.030	129.962
Balıkesir	3.325.185	3.090.250	2.664.836	91.070	1.294	314.750	18.300	234.935
Bursa	16.054.614	15.736.207	14.298.524	193.363	1.530	1.201.605	41.185	318.407
Denizli	3.647.061	3.498.052	3.062.682	64.140	698	354.549	15.983	149.009
Diyarbakır	2.832.891	2.727.337	2.300.281	97.226	13	327.903	1.914	105.554
Erzurum	1.676.091	1.418.199	1.215.812	44.691	9	154.784	2.903	257.892
Eskişehir	3.066.906	2.717.881	2.436.056	72.112	626	201.523	7.564	349.025
Gaziantep	3.788.597	3.654.174	3.080.907	113.435	105	445.312	14.415	134.423
Hatay	10.702.023	10.613.815	9.806.973	192.015	62.152	547.072	5.603	88.208
Mersin	15.592.843	15.440.884	14.750.535	102.102	9.017	549.596	29.634	151.959
İstanbul	329.229.47	327.136.40	303.711.67	2.206.142	78.173	20.167.827	972.590	2.093.070
İzmir	87.526.884	86.663.271	84.364.224	399.815	27.360	1.749.456	122.416	863.613
Kayseri	4.092.410	3.905.169	3.447.230	89.525	620	348.875	18.919	187.241
Kocaeli	73.704.271	72.708.681	71.555.853	262.745	5.692	837.686	46.705	995.590
Konya	5.616.320	5.342.100	4.546.699	164.589	2.798	530.236	97.778	274.220
Malatya	1.364.272	1.306.427	1.059.764	50.190	259	193.676	2.538	57.845
Manisa	4.810.845	4.710.192	4.348.970	81.217	788	270.208	9.009	100.653
K.Maraş	2.118.662	1.975.800	1.740.993	52.652	855	167.762	13.538	142.862
Mardin	752.092	723.626	587.833	39.064	0	95.120	1.609	28.466
Muğla	4.513.786	4.188.150	3.164.478	301.517	13.597	615.712	92.846	325.636
Ordu	1.134.341	1.104.264	945.474	37.242	816	115.490	5.242	30.077
Sakarya	842.316	704.137	344.493	58.081	3.196	277.320	21.047	138.179
Samsun	4.228.592	4.066.907	3.625.658	94.187	8.306	289.268	49.488	161.685
Tekirdağ	8.467.268	8.427.180	8.013.925	75.005	1.297	324.287	12.666	40.088
Trabzon	3.122.122	3.006.734	2.678.752	50.299	1.599	271.913	4.171	115.388
Urfa	1.983.220	1.793.078	1.523.769	71.538	193	194.639	2.939	190.142
Van	1.448.654	1.373.534	1.164.715	56.505	4	150.944	1.366	75.120

<https://muhasibat.hmb.gov.tr> (c) adresinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

6360 sayılı kanunla birlikte, Büyükşehir Belediyelerinin görev ve sorumluluklarında büyük bir artış yaşanmıştır. Büyükşehirler açısından artan yük, mali özerklik tartışmalarını yeniden gündeme getirmiştir. Bu nedenle Büyükşehirlerin özellikle merkezi idareden almış oldukları vergi gelirlerine duydukları ihtiyacın şiddeti artmıştır.

6360 sayılı Kanunla büyükşehir belediye sınırları il mülki sınırları olarak düzenlenmiştir. Artan görev ve sorumluluklar büyükşehir belediyelerinin vergi gelirlerinden almış oldukları payın da artmasını (%5'den %6'ya çıkarıldı) beraberinde getirmiştir. **Ancak Sakarya ili bu paydan öngörüldüğü ölçüde yararlanamadığı için, kanun değişikliği Sakarya ilinin mağduriyetini giderememiştir.**

Tablo 1'den de görüldüğü gibi, gerek nüfus, gerek yüzölçümü ve gerekse gelişmişlik seviyesi açısından Sakarya'ya yakın iller Sakarya'dan oldukça yüksek miktarda pay almaktadır. **30 büyükşehir içinde Sakarya almış olduğu pay ile 29. sırada yer almaktadır. Vergi gelirleri açısından ise son sırada yer almaktadır. Bu gösterge Sakarya ilinin mağduriyetini açıkça göstermektedir.**

Sakarya Büyükşehir Belediyesinin Mağduriyetinin Giderilmesine Yönelik Geliştirilen neriler

---

ÖNERİ 1: KDV iadelerinin toplam vergi gelirlerinden dlmemesi ve ÖTV Kanununun I (petrol ve doğalgaz ürünlerine ilişkin mallar) sayılı listesinde yer alan malların tahsilinden elde edilen vergilerin toplam vergi gelirlerine dhil edilmesi ne yönelik kanuni düzenleme yapılmalıdır.

İfade edilen değişikliği yapılması Sakarya ilinin mağduriyetini büyük oranda ortadan kaldırabilir. Çünkü Sakarya Ticaret Bakanlığı'nın ihracat verilerine göre (2019) **Türkiye'de en fazla ihracat yapan 7. il konumundadır.**

Dolayısıyla yüksek miktarda KDV iadesi ödenmektedir. Bu durum ortaya çıkan mağduriyetin temel nedenidir. **Aynı dönemde ithalat verilerine göre, Sakarya 8. il konumundadır.** Sakarya ilinde ithalat yapan firmalar, ithalattan doğan vergilerini Sakarya'da vergi dairelerine ödemeleri halinde, ilin vergi gelirleri artacağından dolayı söz konusu mağduriyet büyük oranda telafi edilebilir.

Öte yandan illerin ihracat gereklemeleri ile Belediyelerin merkezi idareden almış oldukları vergi payı arasında anlamlı bir ilişki kurmak oldukça zordur. Buna rağmen, söz konusu gereklemeler ifade edilen payın azalmasına neden olmaktadır.

ÖNERİ 2: Belediye ilde tahsil edilen vergi gelirlerinin arttırılabilmesi için il sınırları içinde (sahada) daha aktif olmalı ve özellikle büyük vergi mükellefleri ile birebir görüşerek merkezlerini Sakarya'ya almaları için ikna etmelidir.

Sakarya ili sınırları içinde ticari faaliyet gösterip de vergilerini farklı illerde (İstanbul, Kocaeli, Ankara) ödeyen ve en fazla vergi ödeyen büyük mükellefler listesine giren çok sayıda firma bulunmaktadır.

Ülkemizdeki mevcut vergi sistemi, özellikle büyük vergi mükelleflerinin, Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı'na vergilerini ödemelerini öngörmektedir. Bu durum başkanlığın bulunduğu illere vergi tahsilatı açısından oldukça önemli bir katkı yapmaktadır.

Sakarya ilindeki ifade edilen bazı firma yetkilileri ile görüşülerek, vergi ödenmesinde bir takım kolaylıklar aracılığıyla firmaların **Sakarya ilindeki vergi dairelerine** vergilerini ödemeleri sağlanabilir.

Bu durum ilin vergi gelirleri tahsilatına önemli miktarda katkı sağlar. Böylelikle Sakarya ilinin net vergi tahsilatı artacak ve merkezi idareden **daha fazla vergi payı** alınabilecektir.

İfade edilen katkının sağlanabilmesi için Belediye daha aktif olabilir ve doğrudan sahadaki mükellefleri ikna etmek için görüşmeler yapabilir. Diğer taraftan; net vergi hasılatının azalmasının nedeni olarak ildeki ihracat yapan firmalar sıklıkla gündeme gelmekte, bu durumda yatırımcılar ve/veya ildeki büyük ihracatçı firmalar aleyhine **yanlış bir algı** oluşmasına neden olmaktadır.

ÖNERİ 3: Belediyelere verilen pay dağıtımında (%6'nın %60'ını dağıtırken) net vergi hasılatı yerine, doğrudan sabit bir oran tercih edilebilir. Bu sayede net vergi hasılatı negatif bile olsa Belediyeler asgari bir miktar payı alabilirler.

ÖNERİ 4: İldeki net vergi gelirin'e ulaşmak için payın hesabından düşülecek iade tutarı "o ildeki vergi gelirlerinin yarısını, %30'unu veya %40'ını geçemez" şeklinde bir hüküm mevcut kanuna eklenebilir. Bu sayede KDV iadesi düştükten sonar geri kalan tutar negative veya sifıra yakın olsa bile Belediye'ye asgari vergi geliri elde etme imkanı sağlanabilir.

Üçüncü ve dördüncü öneri de ifade edilen değişikliklerin yapılması Belediye'ye asgari düzeyde gelir elde etmeyi garanti etse de yürütülen kamu hizmetlerinin verimliliği ve/veya etkinliği ildeki yerel yöneticilerin başarılarıyla da doğru orantılıdır.

ÖNERİ 5: 3065 sayılı Katma Değer Vergisi (KDV) Kanununun 43. maddesinin 4. bendinde değişiklik yapılabilir. 43. madde kanunda şu şekilde tanımlanmıştır:

- 1.** Katma Değer Vergisi, mükellefin iş yerinin bulunduğu yer vergi dairesince tarh olunur.
- 2.** Mükellefin, ayrı ayrı vergi dairelerinin faaliyet bölgelerinde iş yerleri varsa, Katma Değer Vergisi, gelir veya Kurumlar Vergisi yönünden bağlı olduğu vergi dairesi tarafından tarh olunur.
- 3.** Gayrimenkul teslimlerinde mükellefin istemi halinde, Katma Değer Vergisi beyan üzerine gayrimenkulün bulunduğu yer vergi dairesince tarh olunur.
- 4. İthalde alınan katma değer vergisi ilgili gümrük idaresince tarh olunur.**
- 5.** İkametgâhı, kanuni merkezi ve iş merkezi Türkiye'de bulunmayanlar tarafından motorlu kara taşıtlarıyla Türkiye ile yabancı ülkeler arasında yapılan taşımacılık ile transit taşımacılığa ait Katma Değer Vergisi de, ilgili gümrük idaresince tarh olunur.
- 6. Maliye ve Gümrük Bakanlığı, faaliyetin gereğini göz önünde tutarak mükellefin müracaatı üzerine veya resen tarh yerini tayin etmeye yetkilidir.**

Yukarıda verilen 6 madde ışığında; 4. bent "İthalde alınan katma değer vergisi ilgili gümrük idaresince tarh olunur" yürürlükten kaldırıldığında, 1. ve 2. bent kapsamında mükellefin gelir ve kurumlar vergisi yönünden bağlı olduğu vergi dairesi tarafından tarh olunur. Dolayısıyla halen gümrük idaresinin bulunduğu ilin tahsilatına yansıyan söz konusu KDV ödemeleri artık mükellefin merkezinin bulunduğu ilin vergi tahsilatına sayılabilir. Bu durum Sakarya ilinin vergi tahsilatını önemli miktarda arttıracığı için, net vergi tahsilatı da artacak ve Belediyenin alacağı payda artacaktır.

ÖNERİ 6: 3065 sayılı Katma Değer Vergisi (KDV) Kanununun 43. maddesinin 6. bendinde değişiklik yapılabilir.

Hazine ve Maliye Bakanlığı 6. bentte ifade edilen "**Maliye ve Gümrük Bakanlığı, faaliyetin gereğini göz önünde tutarak mükellefin müracaatı üzerine veya resen tarh yerini tayin etmeye yetkilidir.**" yetkisini kullanarak bazı mükelleflerin KDV tarh ve ödeme yerlerini belirleyebilir.

Bu sayede yüksek miktarda vergi iadesi alan mükelleflerin ithalde ödedikleri KDV'nin il vergi dairelerine ödenmesi sağlanabilir.

Dolayısıyla ilin net vergi tahsilatı artacaktır. **Bu durum vergi iadelerinin Büyükşehir Belediye bütçelerine olan olumsuz etkilerini azaltabilir.** Günümüzde internet vergi daileri sayesinde vergi ödemenin kolaylığı dikkate alındığında söz konusu değişiklik ticari faaliyette bulunan mükellefin vergi ödeme zahmetini ortadan kaldırabilir.

ÖNERİ 7: %6'lık payın %60'ının doğrudan dağıtımında sadece net vergi hasılatının dikkate alınması yerine; yerel yönetimlerin harcama miktarlarına ağırlıklı olarak etki eden faktörlerde dikkate alınabilir.

%6'lık payın tamamının büyükşehir belediyelere dağıtımında; sadece net vergi hasılatı, nüfus ve yüzölçümü dikkate alınmakta diğer faktörler göz ardı edilmektedir.

Hâlbuki belediye giderlerini etkileyen başkaca faktörler de vardır. Örneğin; ildeki toplam alan ve imarlı alan, yolların uzunluğu, eğitim çağındaki nüfus, sosyoekonomik gelişmişlik, gelir kapasite farklılıkları, vb. (Gökmen ve Yeşil, 2014: 95).

Mevcut sistemin objektif kriterlere dayanması, iller arasında gelir dağıtımında eşitlik unsurunun dikkate alındığına ilişkin bir gösterge olsa da; pay dağıtımında illerin ekonomik açıdan özel durumlarının göz ardı edilmesi adaletsizliğe de beraberinde getirmektedir.

Çünkü vergilemede eşitlik ilkesi kadar adalet ilkesi de önemlidir. Bu ilkeye göre, vergileme sadece objektif kriterlere değil, bazı subjektif kriterlere de dayanabilir. Bu nedenle bazı illerin özel durumları dikkate alınarak pay dağıtımında subjektif bir uygulamaya gidilebilir. İhracat nedeniyle yapılan KDV iadeleri de ifade edilen özel duruma örnek gösterilebilir.

Sakarya Büyükşehir Belediyesinin Mağduriyetinin Giderilmesi Halinde Beklenen Faydalar

---

1. 6360 sayılı kanunda yapılacak bir değişiklik Sakarya ilinin genel bütçe veri gelirlerinden daha fazla pay almasını sağlayacaktır. Böylelikle söz konusu mağduriyet ortadan kalkacak, pay dağıtımında daha adaletli bir durum ortaya çıkacaktır. **Artan pay sayesinde Büyükşehir Belediyesi daha fazla harcama yapma imknı elde etmesi, ilin sosyo-ekonomik gelimilik seviyesine katkı sağlayabilir.**
2. Sakarya Büyükşehir Belediyesinin resmi web adresine göre hizmetler; bilişim, evre, kültür, sağlık, ulaşım, gençlik ve spor, SASKİ hizmetleri ile yapısal ve sosyal hizmetler olarak tanımlanmıştır. Bunlar dışında belediyenin başka hizmet kalemleri de bulunmaktadır. Dolayısıyla Belediye oldukça geniş bir yelpazede ve farklı nitelikte hizmet üretmek zorundadır. Bu hizmetlerin ildeki vatandaşların ihtiyaçlarını karşılayacak Şekilde yerine getirilmesinde birçok faktörün etkisi olmakla birlikte, aslında en önemli faktör yeteri kadar maddi kaynağa sahip olmaktır. **Maddi kaynak arttırıldığında ifade edilen hizmet kalemlerinin etkinliği de arttırılabilir.**

3. Sakarya ilinin mali performansına ilişkin oluşan kötü imaj ortadan kalkacaktır. Resmi rakamlara göre, illerin mali performansında Sakarya ili özellikle büyükşehirler arasında son sıralarda yer almaktadır. Bu durum Sakarya ilinin vergi uyumunun düşük olduğuna ilişkin bir yanılgıya neden olmaktadır. Mevcut düzenleme nedeniyle vergide tahakkuk/tahsilat oranı düşük çıktığı için, **kanun değişikliği ile söz konusu kötü imaj da ortadan kalkacaktır.**
4. Genel bütçe vergi gelirlerinden daha fazla pay alınması halinde belediyenin mali özerkliği daha da gelişecektir. Bu durum diğer gelir kalemlerine duyulan ihtiyacı az da olsa azaltabilir. İstenilen pay alınmadığı durumda, temel yerel hizmetlerin yerine getirilmesi için belediyenin diğer gelir kalemlerine olan ihtiyacı artmakta bu durumda başka sorunları beraberinde getirebilir.
5. Belediyenin borçlanmaya duyduğu ihtiyaç azalabilir. Belediyeler, gelir-gider dengesizliği, yapacağı büyük ölçekli yatırımların finansmanı, nüfus artışı, göçler, vb. nedenlere dayalı olarak borçlanma yoluna gidebilir. İşte genel bütçe vergi gelirlerinden alın payın arttırılması halinde ifade edilen borçlanma ihtiyacı azalabilir. Ayrıca borçlanma faiziyle birlikte geri ödenen bir finansman aracı olduğu için vergilere göre verimli ve etkin bir araç değildir.
6. Bölgede yaşayan vatandaşlara daha etkin ve verimli yerel kamu hizmeti sunabilme imkanının oluşması vatandaş (seçmen) memnuniyetini de arttıracaktır. Dolayısıyla istenilen düzeyde pay alamamanın getireceği muhtemel kayıp (verginin siyasi maliyeti) azalabilir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Belediyelerin kurulmasındaki en temel amaç; vatandaşların ortak ihtiyaçlarını daha etkin düzeyde karşılayabilmektir. Bilindiği gibi; ülkemizde belediyeler seçimle işbaşına gelen, mali ve kurumsal açıdan özerkliğe sahip ve kamu tüzel kişiliği olan yerel hizmet birimleridir.

Belediyelerin yukarıda ifade edilen; vatandaşların ortak ihtiyaçlarını karşılayabilme görevini yerine getirmesini birçok faktör etkiler. Bu faktörlerden biri de (belki de en önemlisi) yeterli gelire sahip olmaktır. Ülkemizde özellikle büyükşehir belediyelerinin 6360 sayılı kanunla artan görev ve sorumlulukları dikkate alındığında, yeteri kadar gelire sahip olmanın önemi daha da artmaktadır.

Bu raporda da Sakarya Büyükşehir Belediyesinin artan görev ve sorumluluklarına rağmen, genel bütçe vergi gelirlerinden yeteri kadar pay alamamasına dikkat çekilmiş ve söz konusu payın artırılmasına yönelik alternatif öneriler geliştirilmiştir. Yürürlükte olan 6360 sayılı kanuna göre, il sınırları içindeki vergi gelirlerinin %6'sının %60'ı doğrudan vergi hasılatının yapıldığı büyükşehir belediyesine, geri kalan %40'ının %70'i nüfus esası, %30'u ise yüzölçümü esasına göre dağıtılmaktadır.

İşte %6'lık kısmın dağıtımında; vergi gelirleri toplamından ilde yapılan vergi iadeleri düşüldükten sonra kalan **net tutar** dikkate alınmaktadır. Sakarya ili ülkemizde en yüksek ihracat yapan illerden biri olduğu içinde yüksek miktarda KDV iadesi yapılmakta, yapılan KDV iadeleri ifade edilen net tutarın belirlenmesini etkilemektedir. KDV iadesi arttıkça net tutar azalmakta, tersi durumda da artmaktadır. Dolayısıyla bu durum Sakarya Büyükşehir Belediyesinin genel bütçe vergi gelirlerinden aldığı payı

azaltmaktadır.

Büyükşehir Belediyelerinin genel bütçe vergi gelirlerinden (GBVG) 2019 yılında aldığı paylar ele alındığında (İllerin 2019 yılı mali bütçeleri) nüfus ve yüzölçümü açısından Sakarya Büyükşehir Belediyesine yakın olan illerin bu paydan daha fazla pay aldığı görülmektedir. Hatta nüfus ve yüzölçümü daha az olan iller bile daha pay almıştır.

Raporda ifade edilen 7 öneri dışında konu üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde belediye gelirlerinin arttırılmasına yönelik farklı öneriler de geliştirilmiştir. Bunlar arasında; çevre temizlik vergisinin emlak vergisinde olduğu gibi daha kurumsal ve objektif bir yapıya dönüştürülmesi, emlak vergisinde etkinliğin sağlanması, belediye sınırları içerisinde tehsil edilen motorlu taşıtlar vergisi tahsilatlarının belediyelere aktarılması, vb. yer alır.

Raporda söz konusu payın arttırılmasına yönelik alternatif önerilerin değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu kapsamda 7 farklı öneri geliştirilmiştir. Geliştirilen öneriler kapsamında yapılabilecek herhangi bir düzenleme, Sakarya Büyükşehir Belediyesinin genel bütçe vergi gelirlerinden alacağı payın artmasını sağlayabilir.

Kaynaklar

Gökmen, A. ve Yeşil, E. (2014). Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Büyükşehir Belediyelerine Pay Verilmesine İlişkin Yasal Düzenlemelere Eleştirel Bir Bakış, Denetim, 2014/15, s.87-95.

<https://ticaret.gov.tr/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri/dis-ticaret-istatistikleri-ocak-ekim-2019/illere-gore-dis-ticaret>, 21.03.2020

<https://muhasebat.hmb.gov.tr/mahalli-idareler-butce-istatistikleri> (a), 21.03.2020.

<https://muhasebat.hmb.gov.tr/genel-yonetim-mali-istatistikleri> (b), 21.03.2020.

<https://muhasebat.hmb.gov.tr/iller-itibariyle-merkezi-yonetim-butce-istatistikleri-2004-2019> (c), 21.03.2020.

https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/GBG1.htm

Sakarya Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (SESAM)

Adres: Sakarya Üniversitesi Esentepe Kampüsü Siyasal Bilgiler Fakültesi, C Blok No:205, Serdivan/SAKARYA

Telefon: 0264 2955625 02642957393
e-posta: sesam@sakarya.edu.tr

https://twitter.com/sau_sesam
https://www.facebook.com/sesam_sau

Sakarya, Nisan 2020